

Antiphon: Journal for Liturgical Renewal. VIII. (2003) 2. szám

---

A folyóirat az Egyesült Államokbeli „Society for Catholic Liturgy” évenként háromszor (38 nagyalakú oldalon) megjelenő publikációja.

Dieter Böhler SJ (Frankfurt/Main teológiai főiskolájának ószövetségi-arámhéber professzora): „Egy exegeta néhány megjegyzése a *Liturgiam authenticam* instrukcióhoz”. A szerző először egyes biblikusok azon aggályaira akar válaszolni, akik a liturgikus szövegek fordítását szabályozó új római rendeletet tudományos kétségekkel fogadták. Jó néhány bibliai hely magyarázatával mutatja be, hogy az Egyházban törvényes módon egymás mellett élt több szentírási fordítás, és amikor az Egyház azt kívánja, hogy a liturgikus alkalmazásra legjobb Neovulgatát vegyék a fordítók alapul, nem a biblikusok filológiai vitáiban akart döntést hozni. Számunkra legalább ugyanennyire érdekes a cikk második része. A római misekönyv orációiban, pontosabban az angol és német misekönyv fordításaival illusztrálja, hogy a fordítás szabadságai, a „hozzátételek, elvételek, beleírt magyarázatok” mi módon tették tönkre a szövegek bibliai összefüggéseit, miképpen hamisították meg azok értelmét. Részletesen tárgyalja azt az érvet, hogy mindez csak a „jobb érthetőség kedvéért” történt. Mint írja, a liturgia nem a hitbe már beavatottaknak szól. Olyan fordítás kell, melyet valamilyen fokon ugyan mindenki ért, de az értelemből egyre több táruhat fel, minél többször hallja. „A fordítónak nem szabad lehúznia a szöveget az azt első alkalommal halló értési szintjére, hanem úgy kell közvetítenie, hogy a kezdő is értsen belőle valamit, s azokat, akik huszadszor, negyvenedszer vagy ötvenedszer hallják, egyre inkább felemelje magának a szövegnek a szintjére.” Nagy Szent Gergelyt idézi: „A Szentírás szövegei együtt növekszenek a hallgatóval — crescunt cum audientibus”.

Daniel G. van Slyke (St. Mary of the Lake-i egyetem liturgiai intézetének adjunktusa): „A víz megáldásának szertartása: múlt és jelen”. A cikk a vízszentelés zsinat előtti és utáni szertartását hasonlítja össze. Az előbbi (melynek utolsó kiadása bizonyos áttételeken keresztül az ősi gelázuszi és gregorián szakramentáriumokig, megy vissza) három rövid részből áll. A pap először megszenteli a sót, majd a vízhez szólva azt kivonja a gonosz lélek hatalma alól, s azt kéri, hogy Isten árássa el áldásával e vizet, hogy a hívek és otthonaik, kikre e vizet ráhintik, Isten erejéből minden ártalomtól mentesek legyenek, s őket biztonság, nyugalom és jólét töltse el. A harmadik részben, a víz és só vegyítése után elhangzó könyörgés a Mindenhatóhoz fordul, s kéri, nézzen le teremtményeire, e sóra és vízre, töltse el azokat kegyelmével, hogy akikre ezeket majd ráhintik az ellenség ármánykodásától mentek legyenek, és a Szentlélek jelenlétének örvendhessenek. A vízszentelés a római rituále elején állt, s a szenteltvizet nemcsak a templomi meghintésnél használták, hanem a többi áldásoknál is alkalmazták, a hívek pedig magukkal vihették, hogy mindennapi életükben használhassák. — A II. Vatikáni Zsinat a szentelmények revízióját adta feladatul egy bizottságnak, az azonban ehelyett teljesen új szertartá-

sokat alkotott, melyek mögött a hagyományostól alapvetően különböző teológia állt. A víz megáldásának első része: a keresztségre emlékeztető köszöntés és igeliturgia; ezt követi három áldás, melyek közül a pap választhat. Az első szöveg valójában a teremtő Istenre mondott áldás. A második az Isten segítségét kéri a jelenlévőkre, hogy a testben-léleekben megújulva szolgálhassanak Istennek. A harmadik dialogikus szöveg, mely ezt kéri: „áldd és tisztítsd meg Egyházadat”. Egyik szöveg sem a vízre irányul; az exorcizmus, a víznek a sátán hatalma alól való kivonására tett utalás sem történik meg. Valójában nem a vizet áldja meg, hanem a jelenlévőket. Idézek: „E ponton számos teológiai kérdés merül fel. Valóban meg van szentelve a víz, amikor véghez viszik ezt a szertartást? Különbözik az bármely más víztől? Ha valaki igennel felel, igazolja-e ezt akár egyetlen szóval is maga a szertartás? Be vannak csapva azok a krisztushívők, akik azt hiszik, hogy templomaik medencéiben *szentelt* víz van? Ha egy anya beteg gyermekét meghinti vele, van bármi haszna ebből a tudatán még nem lévő gyermeknek? Kinek is szól ez az áldás: az anyának vagy a gyermeknek? S ha az áldás célja elsődlegesen a dicséret és hálaadás, hogyan részesedik ebben az áldásban az, aki nem volt jelen a megáldás szertartásán? Radikális változásról van itt szó.” Jellemző az *is*, hogy a víz megáldása most először elkerült a rituále elejéről, s hogy a többi áldások nagy részében egyáltalán nem is használják. Az utolsó mondat: „Azok, akik nem fogadják el, hogy egy anamnézis és epiklézis ugyanaz, mint egy exorcizmus, vagy hogy a keresztségért való hálaadás, az arról való megemlékezés nem egyenlő a víz megáldásával, joggal kíváncsiak, hogy az Egyház áldásainak e gyökeres változása valóban a II. Vatikáni Zsinat akaratának teljesítése is, hogy tudniillik a szentelmények rendjét «vizsgálják felül».”

Michael Heintz (South Bend/Indiana, Szt. Máté-katedrális rektora): „Milánói Ambrus prológusa a Lukácsról szóló homíliákhoz”. A cikk részletesen elemzi Ambrus egyetlen újszövetség-kommentárjához írt bevezetését, majd gondos fordításban idézi is azt. A részleteket mellőzve egyetlen gondolatot emelek ki. A szerző ezt írja: „Ambrus elutasítja, hogy az «evangélium» szót többes számban használja. Mindig az evangélium könyvről vagy könyveiről beszél, s hozzáteszi: János szerint, Máté szerint, stb. Nem mondja például, hogy Máté evangéliuma, Lukács evangéliuma; hanem az úgy beszél róla, mint az evangéliumnak Lukács által alkotott könyve. S ez különbözik a modern szóhasználattól: például «Márk evangéliumában», stb. Ambrus kifejezési módja feltárja, hogy ő másként gondolkodik arról, mi az evangélium. Számára az evangélium a szövegen túl fekvő realitás, amely kifejeződik az egyes könyvekben. Az evangélium egyedi valóság, melyet a sugalmazott szövegi tanúk sokasága képvisel. A könyvek, azok teológiai hangsúlya és maguk a szerzők: több, de az evangélium — a hirdetett Krisztus — egy. Saját kommentárom ehhez: emlékezzünk vissza arra, hogy a római misében így jelentik be az evangéliumot: „Sequentia sancti evangelii secundum Lucam”: „a szent evan-

gélium szakasza Lukács szerint". Milyen gondosnak (mondjam így: szolgáltnak?) kell tehát lenni a liturgikus szövegek fordításában!

Végül a folyóirat közli a *Redemptionis Sacramentum* instrukció bevezetését és a hívek tevékeny részvételéről szóló fejezet angol fordítását azzal a céllal, hogy az e témáról rövidesen Amerikában tartandó (az istentiszteleti kongregáció elnöke, Arinze bíboros előadását is magába foglaló) konferenciát előkészítse. Az új instrukció ugyanis a zsinati dokumentumban hangoztatott „*actuosa participatio*” eddigi, egyoldalú értelmezésétől eltérő megvilágításba helyezi a kifejezést és a belőle következő tennivalókat is!

Dobszay László

Daniel R. Melamed: „Kettőskórus J. S. Bach Máté-passiójában (BWV 244)” *Journal of the American Musicological Society* LVII. (2004) 1. szám

---

J. S. Bach remekműve, a Máté-passió (BWV 244) 1829-es újrafelfedezése óta mindig foglalkoztatta a zenetudósokat és a gyakorló zenészeket egyaránt. Az összetett alkotás különböző rétegeit már sok szempontból elemezték számos tanulmányban. A Bach-kutatás felfedezései és az erre épített teóriák pedig rendkívüli módon megváltoztatták a mű előadásáról alkotott elképzelést az előadó apparátust tekintve: így a szólistákat —két hatalmas kórust— és nagyzenekart igénylő felállástól mára eljutottunk oda, hogy ebben az évben a Zeneakadémián Paul McCreesh és együttese előadásában, nyolc szólista énekelte a két kórus szólamait és a passió szólószerepeit egy historikus hangszerekből álló kamarazenekar kíséretével. (Ezzel Joshua Rifkin és Andrew Parrot korábban felállított elmélete valósult meg a gyakorlatban, mely szerint a Bach művek megszólaltatása szólisztikus formában autentikus.) A két szélsőséges megoldás között található a palettán különböző számú-összetételű, és historikus vagy modern hangszereket használó előadókkal megszólaltatott passió CD-felvételen és koncertpódiumon, vagy ritkábban istentiszteleten is.

A Máté-passióról eddig született elemzések általában mint kétkórusos, szimmetrikus kompozíciót írják le azt. Daniel R. Melamed cikke ezt az általánosan elfogadott állítást kérdőjelezi meg.

A Harvardon végzett zenetudós már PhD-disszertációjának témájául is Bach művészetét választotta *J. S. Bach and the German Motet* címmel. A következőkben ismertetett tanulmányában nagy szakértelemmel és több oldalról megvilágítva bizonyítja, hogy Bach Máté-passiójában a 2 kórus, 2 hangszer-együttes, 2 szólistagárda, 2 kontinuócsoport nem egyenrangú résztvevő: a 2. csoportnak alárendelt szerepe van az elsőhöz képest, mintegy kiegészítő együttesként szolgál, amelynek egy-két kivételtől eltekintve *ripeno* szólamokat jelölt ki a szerző. Elképzelése alátámasztásául taglalja a XVIII. századi templomi gyakorlatot; párhuzamba hozza a Máté-passiót a János-passióval és Bach más kétkórusos műveivel; elemzi a Máté-passióban a 2. előadóegyüttes